

De grootste brand sinds jaren

Jan H. Kompagnie



Brand Kaarsenfabriek. Foto's: SAHM.

Van groot belang voor de economische ontwikkeling voor Gouda is de komst van de Kaarsenfabriek en de Goudsche Machinale Garenspinnerij geweest. Midden negentiende eeuw kwamen beide industriële vestigingen tot stand. De voorspoedige ontwikkeling van de Kaarsenfabriek in de negentiende eeuw werd voortgezet in het begin van de twintigste eeuw. Hier kwam een abrupt einde aan door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Tijdens de oorlog kreeg de fabriek door een tekort aan invoer van grondstoffen te kampen met productie- en afzetmoeilijkheden. Ook de jaren die volgden kenmerkten zich door malaise, stagnatie, prijsdalingen en stijgende productiekosten. In 1929 kwam een fusie tot stand met de Stearine Kaarsenfabriek 'Apollo' te Schiedam.

De concentratie van beide bedrijven lag in Gouda en veel werknemers uit Schiedam werden in Gouda te werk gesteld. Om in hun huisvesting te voorzien regelde het Gouds gemeentebestuur dat er honderd nieuwe woningen werden gebouwd. De fusie was een goede beslissing, want hierdoor overleefde het bedrijf de ergste crisisjaren. In 1930, nadat de fabriek zich eind jaren twintig vrijwel geheel had hersteld van de recessie na de Eerste Wereldoorlog, was de kaarsenproducent goed voor bijna 550 arbeidsplaatsen. Nét op het moment dat een economische opbloei was te verwachten, ondervond de fabriek nieuwe tegenspoed. Op 11 mei 1936 werd een groot deel van het bedrijf door een heftige brand volledig verwoest. Er vielen geen doden, maar het resultaat was een bijna volkomen lamgelegd bedrijf en een schade van bijna twee en een half miljoen gulden. Gelukkig bleek het mogelijk de onderneming snel te herbouwen. Precies één jaar nadat het bedrijf in de as was gelegd lag de productie weer op hetzelfde niveau als

van voor de brand. Dat blijkt ook het volgende krantenbericht:

**'Goudsche Kaarsenfabriek uit asch herrezen.
Een jaar na den grooten brand
Te midden van ruines de productie hervat.**

(Van een correspondent)

Gouda, 11 Mei 1937.

Den 11den Mei 1936: De brandweer van Rotterdam, Schiedam, Hillegersberg, Waddinxveen en Krimpen a.d. Lek snellen naar Gouda om de Goudsche brandweer te helpen bij de bestrijding van den grootsten brand, die sinds jaren in ons land woedt. De kaarsenfabriek brandt! Op een door vetten overstroomd terrein valt het eene gebouw na het andere ten prooi aan den razenden vuurduivel, die kilometers ver te zien is als een grimmige toorts.

Een felle gloed speelt fantastisch over de gevels van de oude kaarsen- en pijpenstad, die onder een dak van vuur ligt. Het geloei der sirenes vermengt zich met het geroezemoes van de opgeschrikte bevolking.

Als na uren- en urenlangen strijd de met 35 stralen werkende brandweren haar zware inspanning met succes bekroond zien en de Goudsche kaars gedooft is, ligt over een terreinoppervlakte van 15000 M2 een groot deel van het gebouwencomplex platgebrand, is voor honderdduizenden guldens schade aangericht, is een machtig bedrijf lamgeslagen.

Den 11den Mei 1937: Het lied van den arbeid klinkt weer in Gouda's Kaarsenfabriek, de machines draaien en de arbeiders en arbeidsters doen er als vroeger hun werk. Sinds een half jaar is het bedrijf weer in volle actie. De productie van voor den brand werd bereikt: alles is weer in ouden doen.

Maar nog steeds vaart [waart] er de geest rond van den historischen brand: hier verheft zich een grillige punt van een verwoest en gedeeltelijk gesloopt gebouw, daar vormen verweerd puin en vreemd gekronkeld ijzer een vormloze massa.

Opbouw en ruïne raken elkaar. Een nieuw gebouw leunt tegen een verganen muur of is om een tijdelijk dienstbaar gemaakte, halfvernieelde afdeling opgetrokken. De sporen van den gigantischen brand zijn nog duidelijk en talrijk, maar langzamerhand gaat het nieuwe het oude verdringen. Een nieuwe kaarsenfabriek is in wording!

Opbouw op ruines:

'Allereerste eisch, toen de chaos er lag, was een snel herstel van de productie en op die voorwaarde was de opbouw gebaseerd,' vertelt de onderdirecteur, ir. T. Knappe, die het plan van de herstellingswerkzaamheden ontwierp en bij de uitvoering de leiding heeft. 'In de allereerste plaats was een kaarsengieterij noodig, dan een inpakkerij en ten slotte een magazijn. De gieterij kwam tijdelijk in den gedeeltelijk afgebranden en vlug bewoonbaar gemaakten stal en aanstonds begonnen we met het optrekken van de drie gebouwen. Twee waren in korten tijd gereed.

't Was eenigen tijd behelpen, maar de zaak draaide en daar ging het om. In Mei hadden we den brand, half juli werd de productie hervat en reeds eenige maanden later stond de productie op het peil van voor de brand. We produceerden te midden van de ruïne!'

Tegenover de twee nieuwe gebouwen verrijst thans het derde, dat bijna voltooid is: het magazijn. Ook voor het chemische bedrijf en de stearineperserij is eerst hersteld wat

nodig was om weer op gang te komen. Men is er bij dezen opbouw in geslaagd, de beschikbare ruimte praktisch en logisch te verdeelen. Elke afdeeling heeft haar eigen plaats gekregen en de op elkaar aangewezen gebouwen hebben nu een goede verbinding.

Groote brandveiligheid:

Brand is - hoe kan het anders? - het schrikbeeld voor de kaarsenfabriek geworden. Daarom staan alle gebouwen vrij van elkaar en zijn ze alle opgetrokken van ijzer- en steenconstructie.

Een paar cijfers om den omvang van de bouwerij te schetsen: er zijn 1,5 miljoen steenen en 1.700.000 K.G. ijzer nodig. En een cijfer, dat de groote verwoesting teekent: bij de afbraak is 1.000.000 K.G. ijzer vrijgekomen!

Een merkwaardige bijzonderheid is wel, dat van de duizenden en duizenden kilo's puin geen stukje buiten de fabriekspoort is gekomen. Het puin is namelijk benut om het terrein op te hoogen.

Voorloopig komen er acht nieuwe gebouwen met als aanwinst een bunkerhuis als opslagplaats voor de stearine. Van deze acht zijn er zeven in wording. Het achtste wordt een gebouw voor algemeene doeleinden, dat een gasdichte ruimte krijgt als schuilplaats bij onverhoopte aanvallen uit de lucht'.

Bron Inleiding

Duizend jaar Gouda (Hilversum 2002). Met dank aan Janet Hoogendoorn voor het typewerk.